

Powstanie Wielkopolskie

<https://pw.ipn.gov.pl/pwi/historia/przebieg-walk-powstancz/sladami-powstania-wielk/8479,A-PAMIEC-TRWA.htm>
1
14.04.2024, 05:58

A PAMIĘĆ TRWA...

Miejsca pamięci, związane z walką Wielkopolan o niepodległość w latach 1918-1919 i jej uczestnikami, pojawiły się jeszcze w czasie powstania. Poległych powstańców chowano w miejscach starć, jednak znacznie częściej ich groby znajdują się w miejscach zamieszkania - przy kościele, w centralnej części cmentarza lub przy jego głównej alei. Nieco później zaczęły pojawiać się pomniki i tablice, przypominające istotne wydarzenia czy upamiętniające zasłużone postacie. Dla zmarłych później uczestników walk na niektórych cmentarzach stworzono kwatery grobów (jak w Środzie Wielkopolskiej, Lesznie, Krotoszynie, Bojanowie, w Poznaniu na Junikowie).

Od samego początku elity społeczeństwa polskiego - politycy, wyżsi dowódcy, duchowni, działacze społeczni - zdawali sobie sprawę z konieczności i celowości podtrzymywania pamięci o wydarzeniach powstańczych. Stąd organizowanie manifestacyjnych pogrzebów ofiar, później wznoszenie pomników, organizowanie rocznicowych obchodów itp. Symptomatyczne, że - nawet w Wielkopolsce - uczestników powstania wielkopolskiego traktowano tak samo, jak powstańców śląskich, obrońców Lwowa czy uczestników wojny polsko-bolszewickiej. Wszyscy oni przecież wówczas *walczyli o granice Rzeczypospolitej*.

Zadbano także o symbole. Symboliczną postacią dla całego powstania jest Franciszek Ratajczak - uznany za pierwszego poległego, choć właściwie

był przypadkową ofiarą pierwszego dnia walk. Lokalnymi symbolami są pierwsi polegli z danego terenu – w specjalny sposób (nazwami ulic, czasem tablicami) czczeni są m.in.: Franciszek Masztalerz w Kościanie, Franciszek Sójka w Odolanowie, Stanisław Mikołajewicz w Rawiczu, Józef Raczkowski w Chodzieży, Franciszek Sowiński w Krotoszynie, Antoni Kozak w Opalenicy, Piotr Zieleziński w Sulmierzycach, Władysław Lewandowski w Żninie.

Ocenia się, że do 1939 r. powstało około 120 miejsc pamięci związanych z powstaniem wielkopolskim. W okresie II wojny światowej hitlerowcy tępił wszelkie przejawy polskiej tradycji patriotycznych, a pomniki i mogiły powstańcze należały do najzacieklej niszczonej pamiątek historycznych. Szereg z nich przetrwał tylko dlatego, że zostało zawczasu ukrytych przed okiem Niemców. Po wojnie można było przystąpić do ich odtwarzania, choć władze komunistyczne początkowo były niechętne powstańczym tradycjom (w czasach stalinowskich oficjalnie obowiązywała nawet negatywna ocena powstania). Możliwość obchodzenia rocznic i wznoszenia pomników przywrócono po przełomie październikowym z 1956 r. Na centralny punkt pamięci o tych wydarzeniach trzeba było czekać aż 47 lat – dopiero w 1965 r. odsłonięto w Poznaniu monumentalny pomnik, który pełni tę rolę.

Przez długie lata o tę pamięć dbali przede wszystkim sami uczestnicy walk. Gdy wskutek nieubłaganego upływu czasu ich życie się zakończyło (ostatni powstaniec, Jan Rzepa z Wroniek, zmarł w 2005 r.), pielęgnowanie patriotycznych tradycji musiały przejąć młodsze pokolenia. I robią to z pełnym zaangażowaniem. Główną jednostką organizującą i koordynującą obchody i uroczystości, wspierającą władze państwowe w tym zakresie, jest Towarzystwo Pamięci Powstania Wielkopolskiego z siedzibą w Poznaniu. O pamięć na ten temat troszczą się też samorządy miejskie, gminne i powiatowe, szkoły różnych szczebli (zwłaszcza te, które przyjęły imię Powstańców Wielkopolskich), drużyny harcerskie, przedsiębiorstwa. Nadal powstają pomniki i wmurowywane są tablice pamiątkowe, gdyż taką potrzebę odczuwają lokalne środowiska. Oprócz tradycyjnych pojawiają się nowe formy przypominania wydarzeń sprzed lat: programy telewizyjne, gry terenowe czy pokazywane na żywo rekonstrukcje epizodów walk, odgrywane w historycznych mundurach.

Dzięki tym działaniom ślady pozostałe po niepodległościowym zrywie naszych przodków są nadal widoczne. Powstanie wielkopolskie zalicza się przecież do najszczytniejszych kart naszej historii i zajmuje w niej godne miejsce.

Powiązane informacje

Miejsca Pamięci Powstania
Wielkopolskiego 1918-1919